

Statsminister Gro Harlem Brundtland:

Nyttårstale 1.1.1992

Hva var det som gjorde størst inntrykk på oss i det dramatiske året 1991?

De følelser og reaksjoner som ble utløst ved Kong Olavs død er det vi husker best. Spontant ga folket uttrykk for sin sorg og sin takknemlighet. Lysene og blomstene i snøen på Slottsplassen vil ingen av oss glemme.

Kong Olav levendegjorde mange av de verdier vi setter høyest: Varme og samhold, nærhet og trygghet, likeverd og innsatsvilje.

Dette er holdninger vi trenger å styrke. Det er ved å ta vare på slike verdier vi kan skape et godt og trygt menneskelig fellesskap.

Tronskiftet og signingsferden minnet oss om de lange linjene i vårt lands historie. Linjer som også er skapt gjennom århundrers kontakt med våre naboer i Norden og det øvrige Europa. I dag er kontakten og påvirkningene sterkere enn noen gang. "Uten drømmer er vi ingen ting, av håp og drøm er livet vevd", skriver Olav Duun. For få år siden var de omveltninger vi nå har opplevd i forholdet mellom øst og vest en drøm som ingen våget håpe på.

Forandringene i Europa overvelder mange. Samtidig er 1990-årene blitt de store mulighetenes tiår i forholdet landene i mellom. Det fastfrosne internasjonale mønster er forandret. Det er åpnet for samarbeid som kan bygge bro over gamle kløfter. Vi må samarbeide mer hvis vi skal overvinne våre felles problemer, fattigdom, sosial nød og miljøødeleggelsene.

Vi kan nå få i stand et helt nytt grunnlag for forholdet til vårt nye naboland, Russland. Aksjon Nabohjelp er et håndfast tegn på vårt ønske om nære og gode forbindelser. Ikke minst vil det åpne seg nye muligheter for våre nordligste fylker.

I Vest-Europa knytter landene stadig sterkere bånd. Samtidig søker de Øst-Europeiske land og de nye republikkene inn mot dette fellesskapet. Det skal noe til å følge med når vante forestillinger om venner og motstandere forandres så raskt. For bare to år siden ville vi sett rart på dem som sa at Tsjekkoslovakia mest av alt ønsket å bli medlem av EF. Vi ville ikke trodd dem som sa at Russland ville erklære seg selvstendig og samarbeide med NATO.

Vest-Europa har sluppet krig i snart 50 år. Den trygghet samarbeidet gir er et mål også for de gamle diktaturer. Det er dette de ønsker seg: Fred og stabile forhold, trygghet for fremtiden og et bedre miljø.

Samarbeidet mellom demokratiene i Vest har bestått en historisk prøve. Nå settes det nye mål. Drivkraften er overbevisningen om at det i fellesskap er mulig å finne bedre svar på morgendagens utfordringer.

På stadig flere områder opplever vi å være i samme båt: Det enkelte lands egeninteresse faller sammen med felles-interessene. Da må vi også samarbeide tettere og mer forpliktende - for ikke å havne i en felles avmakt.

I Nederland like før jul ble EF-landene enige om nye viktige skritt for å slutte seg enda tettere sammen. Tidligere på høsten ble Norge og de andre EFTA-landene enige med EF-landene om EØS-avtalen. Nå har EF-domstolen pekt på noen juridiske problemer med denne avtalen. Dette må

nå først og fremst EF selv finne ut av. Avtalen som helhet er for viktig til å trekkes i tvil. Både møtet i Nederland og EØS er viktige milepæler i arbeidet med å skape en tryggere og bedre fremtid for hele Europa.

Intet land kan i dag lukke seg inne - og intet land kan stenge omverdenen ute. Bare tenk på alle de forbruksartikler fra vår hverdag som er hentet fra andre land. På samme måte selger vi våre varer til utlandet. Kjøp norsk, sier vi. Det er viktig, men like viktig er det å selge norsk. Mange norske arbeidsplasser, ikke minst i distriktene, er avhengig av å selge produktene sine til andre land.

Når Norge spiller fotball mot Italia på bortebane, forstår alle at det er en fordel at vi er enige om spillereglene. Slik er det også med våre bedrifter. De spiller på bortebane hver eneste dag. Nå opplever de ofte å bli utsatt for anklager om urent spill, anklager om at de dumper prisene - og andre land setter i verk straffetiltak. Når vi gjennom EØS-avtalen blir enige om spillereglene, vil vi unngå denne type problemer.

Med denne avtalen kan våre bedrifter konkurrere på sine viktigste eksportmarkeder på lik linje med andre lands bedrifter. Vi skal konkurrere innenfor det samme regelverk.

Skal vi klare å opprettholde velferden, bekjempe den høye arbeidsledigheten og skape nye og livskraftige arbeidsplasser i alle deler av landet, kan vi ikke lenger satse på løsningene fra tidligere år. Den nåværende handelsavtalen med EF ble laget for sin tid - 1970-årene. Den nye EØS-avtalen er svaret på 90-tallets utfordringer.

Kampen mot arbeidsledigheten er fortsatt vår aller viktigste oppgave og arbeidet for EØS-avtalen er en del av denne kampen.

Jeg vil sterkt advare mot den holdning at vi skal gi opp målet om arbeid for alle - og istedet venne oss til et samfunn der mange går ledige. Vi må gjøre hva vi kan for å få flere i arbeid og gi muligheter til opplæring i en tid med store forandringer og nye krav i arbeidslivet. I Trondheim kommune tar hjelpepleierne nå videreutdanning mens arbeidsledige går inn i deres sted. En slik ordning med utdanningsvikariater er bare et eksempel på de tiltak som blir satt inn.

Mange opplever problemene som store, og mange føler utrygghet. Spesielt dere som kanskje har gått arbeidsledige lenge og ikke ser utsikt til ny jobb - og som sliter med de vanskene arbeidsledigheten medfører. Derfor må vi aldri gi opp målet om "arbeid for alle."

Gjennom kunnskap og pågangsmot skal vi sammen skape nye og trygge arbeidsplasser. Vi vet alle at det ikke finnes noen enkel vei ut av problemene. Krigen i Midt-Østen og økonomiske tilbakeslag i utlandet har gjort jobben her hjemme enda tyngre. Bankenes vansker viste seg å være enda større enn noen forutså.

De økonomiske problemene vi har slitt med de siste fem årene, er de vanskeligste siden krigen. La oss likevel ikke glemme at vi gjennom et samarbeid i disse årene har fått til mye som er viktig for at vi skal komme ut av vanskene.

Norge har i dag store overskudd i sin handel med utlandet. Når vi tar med oljen så selger vi mye mer enn vi kjøper. Den nye skattereformen er mer rettferdig - og den vil sikre oss en mer fornuftig bruk av samfunnets ressurser. Samtidig får de fleste mennesker med vanlig inntekt mer å rutte med i 1992. Prisene stiger mindre i Norge enn i andre land. Dette gjør at kostnadene her hjemme etter hvert kommer mer på linje med utlandet.

Norge har mange muligheter. Se til verkstedindustrien som har økt

eksporten de seneste årene, til den positive utviklingen i reiselivet, til oljevirkksomheten, skipsfarten vår og fiskerinæringen. Vi har mye å bygge videre på.

Kværner - som har bedrifter mange steder i landet - fikk like før jul en stor kontrakt i skarp konkurranse med utenlandske selskaper. Dette viser at norsk industri kan og vil. Vi kan konkurrere både på pris og kvalitet.

Fotballjentene, håndballjentene, skigutta og Oslofilharmonikerne hevder seg i verdenstoppen. På samme måte skal vi vise at norsk næringsliv klarer seg internasjonalt. Trenger vi et nytt slagord? Det er typisk norsk å være god.

Stadig flere arbeidsplasser vil være knyttet til eksport, men, vi trenger også arbeidsplasser i jordbruket som produserer varer i et levedyktig bygdemiljø.

Mange påstår at alt var så mye bedre før. Men, er det sant? Vi må ikke glemme at vi i dag har et velferdsnivå som ligger langt over det som møtte mennesker for noen ti-år tilbake. Forholdene for eldre og syke er langt bedre. Barnehager, sykehjem og kulturtilbud har vi nå fått i distrikter som tidligere var helt ukjent med slike goder. Jeg sier ikke dette for å bortforklare de problemene som møter oss i dag. Men av og til kan det være nyttig å minne hverandre om at Norge er et godt land å bo i.

Det er viktig at vi tar vare på disse verdiene, at vi tar ansvar for hverandre. Da må vi også stille spørsmål ved de velferdsordninger vi i fellesskap har bygd opp om hvordan vi kan gjøre dem bedre. Gjennom 80-årene har stadig flere mennesker gått over i en passiv trygdetilværelse eller blitt avhengig av sosialhjelp. Det skjedde også før arbeidsledigheten ble så høy. Årsakene kan være mange. Men det forteller oss også at de tilbud, den innsats, den hjelp og den omsorg vi gir, ikke er god nok. Vi må være sikre på at den innsats vi setter inn er en virkelig hjelp: Hjelp til selvhjelp, til nye

muligheter for den enkelte. Solidaritet innebærer at vi stiller krav til alle. Solidaritet er å få og å gi. Å ta ansvar for våre medmennesker betyr ikke at vi skal ta ansvaret fra dem.

I vårt velferdssamfunn skal alle ha lik tilgang til skole-, helse- og sykehus tilbud. Derfor har vi bygget ut et offentlig system som omfatter hele landet. Men det betyr ikke at enkeltmenneskets innsats ikke er like viktig og nødvendig. Vi må finne løsninger der frivillige organisasjoner og enkeltpersoner kan bruke sine ressurser i samarbeid med kommuner og offentlige etater. Det rike organisasjonslivet vi har gjør en stor innsats på mange områder. Ser vi på historien, har de gått foran og tatt på seg oppgaver, som siden er blitt et ansvar for det offentlige.

Vi har bak oss en høytid der barna har stått i sentrum. Når hverdagen nå begynner igjen, er det mange foreldre som opplever det som vanskelig at de ikke har et trygt sted for ungene når mor og far er på arbeid. Derfor er vi så opptatt av å bygge flere barnehager - også familiebarnehager - og å utvide timetallet i grunnskolen. Ikke alle er like glade for begrepet heldagsskole. Barn har fortalt meg at de ikke synes det høres noe fint ut å ha så lang skoledag. Nei, de yngste skolebarna skal ikke ha skole hele dagen. Men de skal ha et tilbud etter at undervisningen er over, så de slipper å gå hjem til tomt hus. Jeg tror det er viktig at skolene igjen blir det naturlige midtpunkt for aktiviteter i nærmiljøet. Ved samarbeid mellom frivillige organisasjoner og andre lokale krefter bygges det broer mellom skolen og samfunnet rundt. Det skapes en tilhørighet som mange unge i dag åpenbart savner.

På samme måte som vi må ta oss av barna og de unge, vet vi at det også er mange eldre som trenger hjelp. Det er en oppgave for samfunnet å legge forholdene til rette for en trygg og aktiv alderdom. Likevel: Samfunnets ansvar kan aldri erstatte enkeltmenneskers omsorg og omtanke for

hverandre. Vi må hindre at det å bli gammel betyr isolasjon og ensomhet.

Omsorg og medmenneskelighet må også prege vårt videre arbeid med reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming. 1991 var det første året i denne store reformen. Mange som tidligere bodde på institusjon har fått en ny og bedre hverdag i egen bolig eller bofellesskap. Men mange føler også utrygghet fordi de ikke har fått et tilfredsstillende arbeids- og botilbud. Reformen krever ressurser og faglig innsats, slik vi nå setter inn fra stat og kommune. Men reformen stiller også krav til oss som enkeltmennesker: - som familie, venner og naboer har vi et personlig ansvar for å virkeliggjøre de fine ideene som ligger bak reformen. Ideen om likeverd og det at alle skal ha mulighet til å delta i samfunnet ut fra sine forutsetninger.

Det er en kvalitet ved vårt samfunn at det er så mange mennesker som har overskudd og føler glede ved å dele sin tid og sitt engasjement med andre og samtidig opplever at dette gir deres eget liv et rikere innhold.

Engasjement trenger vi også for å løse miljøproblemene. Noe av det som gleder meg mest i min daglige virksomhet, er å lese de mange brevene fra barn som skriver om miljødeleggelser. De er kunnskapsrike, kritiske og krevende. Det lover godt for fremtiden. For 15 - 20 år siden var det bare små grupper som var opptatt av miljøproblemene. I dag ser vi hvordan miljøspørsmål også engasjerer regjeringer, internasjonale storkonsern og store verdensorganisasjoner. FNs miljø- og utviklingskonferanse som holdes i Brasil i juni, vil vise hvor langt verdenssamfunnet er kommet på denne veien.

Mens det i vår del av verden i stor grad er overfloden som skaper miljøproblemene, er det i mange land fattigdommen som er den viktigste årsaken. Skal miljøet reddes, må gjeldsbyrder lettes og miljøvennlige fremskritt støttes av dem som har kunnskap, ressurser og økonomi. Vårt bidrag til dette må vi se som forsinket vederlag for hva vår egen vekst har ødelagt til nå, og som investering i jordens felles fremtid.

Også miljøproblemene understreker vår avhengighet av andre land og nødvendigheten av forpliktende samarbeid for å snu utviklingen. Forurensningene stopper ikke ved landegrensene. Derfor må vi samarbeide internasjonalt for å møte utfordringene.

Selv om vi har bak oss et år preget av nedrustning og økt tillit mellom øst og vest, er det likevel mange mennesker som møter det nye året med frykt for hva fremtiden vil bringe. De siste ukene har vi igjen sett hvordan avviklingen av Sovjetmakten skaper ny usikkerhet.

Sett i en internasjonal sammenheng er de problemer vi har her hjemme så uendelige små. Også det siste året har det dukket opp nye konfliktområder der menneskenes ondskap mot hverandre har tatt mange uskyldige liv. I Jugoslavia har borgerkrigen herjet.

Kampen for menneskerettighetene har tatt noen skritt framover i det sørlige Afrika, men stadig finnes det nye ofre for overgrep. Fortsatt er det samvittighetsfanger mange steder, blant annet i Burma, der en vever fredsprisvinner sitter innesperret.

Mens vi i 1991 har opplevet dager da felles sorg og glede har minnet oss om vårt selvbilde som nasjon og vår verdifulle nasjonale arv, har våknende nasjonalisme i Øst- og Sentral-Europa vekket minner om tider vi hadde håpet var forbi. Vi må vokte oss vel så ikke slike holdninger også vinner innpass hos oss. Slik vi viser omsorg og omtanke for våre nærmeste, må vi som nasjon også praktisere solidaritet overfor andre folkeslag, enten de bor langt borte eller her i Norge. Både misjon og bistandsarbeid har bred støtte i vårt land. Men vi vet alle at det er enklere å støtte dem vi ikke har daglig kontakt med. De virkelige utfordringene møter vi først når vi får mennesker med en annen kultur, hudfarge, språk og religion inn i vårt eget nærmiljø.

Mange av oss fulgte utviklingen i Brumunddal - først med engstelse, siden med glede. Både brumunddøler og senere Oslofolk, har ved å vende ryggen til rasistiske utspill vist oss hvordan vi på en verdig måte kan bekjempe holdninger vi ikke ønsker skal få fotfeste i landet vårt.

På denne første dagen i 1992 sender jeg min hilsen til alle som satser tid og krefter i frivillig innsats for å glede og støtte sine medmennesker. Slik bidrar de til å styrke det felleskap vi alle tilhører.

Våre tanker går også til alle nordmenn som gjør sin innsats i humanitært og fredsskapende arbeid utenfor landets grenser; i norsk bistandsarbeid, i kirkelig tjeneste, i tjeneste for humanitære organisasjoner og i FNs fredsbevarende styrker.

For første gang går våre nyttårshilsner i år til Kong Harald den femte og dronning Sonja. Sammen med kronprins Haakon, prinsesse Märtha Louise og den øvrige familie omslutes de av varme tanker, når vi nå ønsker dem og hverandre et riktig godt nytt år.